

ПАНОВА А. В.,
аспірант
кафедри кримінального процесу
та оперативно-розшукової діяльності
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.14

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ ПРОВОКАЦІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ВІД НЕГЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЙОГО КОНТРОЛЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань відмежування провокації вчинення злочину від негласної діяльності з контролю над ним з метою викриття особи в учиненні злочину чи його припинення. З урахуванням практики Європейського суду з прав людини сформульовано критерії такого відмежування.

Ключові слова: провокація вчинення злочину, недопустимість доказів, негласні слідчі (розшукові) дії, контроль за вчиненням злочину.

Статья посвящена исследованию проблемных вопросов разграничения провокации совершения преступления и негласной деятельности по его контролю с целью изобличения лица в совершении преступления или его пресечения. С учетом практики Европейского суда по правам человека сформулированы критерии такого разграничения.

Ключевые слова: провокация совершения преступления, недопустимость доказательств, негласные следственные (розыскные) действия, контроль за совершением преступления.

The article is devoted to the examination of problem issues concerning dissociating entrapment for crime commitment from its undisclosed control activity in order to catch the person in crime or to stop it. The criteria of such dissociation are formulated taking into account the practice of the European Court of Human Rights.

Key words: entrapment for crime commitment, inadmissibility of evidence, undisclosed investigative (search) activities, control over crime commitment.

Вступ. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) запровадив новий для вітчизняного кримінального процесуального законодавства інститут недопустимості доказів. Так, зокрема, у ст. 87 КПК України законодавець надав перелік діянь, які суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав і свобод людини, що мають своїм наслідком визнання отриманих фактичних даних такими, що не можуть бути допущені судом як докази. Цей перелік не є вичерпним, а слугує певним орієнтиром для правозастосувача, коли виникає питання щодо оцінювання допустимості окремих фактичних даних. Такий висновок може бути зроблено на основі системного аналізу положень КПК України, у яких також закріплено окремі підстави визнання отриманих фактичних даних недопустимими доказами. У цьому контексті необхідно акцентувати увагу на тому, що деякі порушення прав людини, допущені під час кримінального провадження, є настільки істотними, що позначаються на правовому оцінюванні вчинених дій. Зокрема, це стосується провокації вчинення злочину, що, як свідчить правозастосовна практика, має місце при проведенні окремих негласних слідчих (розшукових) дій.

Однією із негласних слідчих (розшукових) дій, відповідно до ст. 271 КПК України, є контроль за вчиненням злочину. Формами контролю за вчиненням злочину є такі: контрольована поставка, контрольована й оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину. КПК України не містить визначень кожної із зазначених форм, але аналіз інших нормативно-правових актів, які регулюють це питання, зокрема Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. й затвердженої Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» від 16.11.2012 р., надає можливість зробити висновок про те, що вказані різновиди контролю за вчиненням злочину потенційно містять у собі ризики порушення прав, свобод і законних інтересів особи, щодо якої проводиться вказана негласна слідча (розшукова) дія.

У зв'язку з цим особливою актуальності набуває проблема дотримання процесуальної форми провадження цих дій і спрямованості виключно на вирішення завдань кримінального провадження. Мова йде, зокрема, про провокацію правоохоронних органів особи та підбурювання її під час проведення контролю за вчиненням злочину до вчинення правопорушення. Це свідчить про наявність у правозастосувача іншої мети, ніж та, на яку спрямоване кримінальне провадження. Ураховуючи таку можливість, законодавець прямо зазначив у ч. 3 ст. 271 КПК України, що під час підготовки та проведення заходів із контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона б не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі й документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні. Указане положення, видається, є однією з підстав визнання отриманих фактичних даних у такий спосіб недопустимими до використання в кримінальному провадженні як доказів.

Проблема провокації правоохоронних органів під час проведення контролю за вчиненням злочину була предметом наукових досліджень О.А. Білічак, В.А. Динту, В.В. Комашка, В.Г. Уварова та інших науковців. Утім комплексна розробка цього питання в науці кримінального процесу відсутня, що свідчить про актуальність подальшого наукового пошуку в цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження провокації злочину як підстави визнання отриманих фактичних даних недопустимими й відмежування її від законних форм проведення контролю за вчиненням злочину.

Результати дослідження. О.А. Білічак справедливо зазначає, що всі форми контролю за вчиненням злочину є нормативно закріпленими моделями дій органів досудового розслідування, що мають на меті запобігання та розкриття тяжких, особливо тяжких злочинів, які здійснюються в особливий спосіб – шляхом безпосередньої чи опосередкованої участі в учиненні протиправних діянь суб'єктами досудового розслідування. Авторка також указує, що обов'язковою умовою цієї негласної слідчої дії є дотримання положень чинного законодавства, а саме: контроль за вчиненням злочину є допустимим за умови, якщо встановленими або невстановленими особами готується або вчиняється тяжкий або особливо тяжкий злочин, розкриття та розслідування якого шляхом провадження інших гласних і негласних слідчих (розшукових) дій неможливо; цей злочин є незаконним, а також установа контролю з боку органу досудового розслідування забезпечує можливість припинення злочинної діяльності на ранніх стадіях її вчинення [1, с. 130]

Відсутність нормативного визначення поняття «провокація» в кримінальному процесуальному законодавстві України зумовило гострі наукові дискусії з приводу відмежування законних форм проведення контролю за вчиненням злочину від дій органів досудового розслідування, що мають на меті схилити особу до вчинення правопорушення. В.А. Динту вказує, що провокація відрізняється від спеціального слідчого експерименту за метою її

здійснення. Мета експерименту – перевірка дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішення щодо вчинення злочину в той час; мета провокації – настання негативних наслідків для особи, на яку спрямована провокація. Провокація здійснюється на основі заохочення особи щодо вчинення протиправних дій. У межах спеціального слідчого експерименту утворюються умови, у яких особі надана можливість самостійно обирати модель своєї поведінки [2, с. 182]. Погоджуємось із наведеною позицією. Особа, яка опинилась у штучно створених умовах спеціального слідчого експерименту, самостійно та свідомо здійснює (або не здійснює) цілеспрямовану злочинну діяльність, від реалізації якої може в будь-який час відмовитись [3, с. 6]. С.Н. Радочинський слушно вказує, що під провокацією потрібно розуміти умисну односторонню дію винного, спрямовану на моделювання такої поведінки іншої особи, яка мала б усі зовнішні ознаки злочину з метою дискредитації, шантажу або створення штучних доказів обвинувачення, якщо при цьому діяння особи, котра провокується, фактично не наділені ознаками винуватості [4, с. 14]. Отже, вважаємо, що провокація фактично є злочинними діями осіб, які здійснюють досудове розслідування, що мають на меті «підштовхнути» особу до вчинення злочину, який би за інших умов не був би вчинений. На думку В.В. Комашка, тактичною особливістю спеціального слідчого експерименту є необхідність уникнення будь-якого впливу на волю особи. Будь-яке прохання, звернення та інша подібна дія до конкретної особи вчинити певні дії або прийняти рішення необхідно розцінювати як вплив на вольові характеристики особи. Правомірність провадження спеціального слідчого експерименту буде дотримана тоді, коли особа ініціативно вчиняє певні дії, які відбуваються в умовах конспіративного спостереження [5, с. 27].

В.Г. Уваров, розглядаючи питання провокації на прикладі контрольованої поставки, вказує, що вона є своєрідною формою провокації злочину й має ознаки суспільно небезпечного діяння. Автор зазначає, що ця форма контролю за вчиненням злочину мало чим відрізняється від провокації давання хабара, що передбачена у Кримінальному кодексі України. Учений убаचाє проблему провокації злочину в тому, що в кримінальному процесуальному законі відсутня регламентація порядку проведення контролю за вчиненням злочину. «Бути включеними до КПК України мають тільки ті пізнавальні заходи, процедура яких може бути настільки прозорою, щоб бути детально регламентованою законом, настільки передбачуваною і контрольованою суспільством, щоб мати змогу зробити висновок щодо допустимості і достовірності отриманих доказів. В цілому це означає, що кожний захід має отримати процесуальну форму провадження» [6, с. 549]. Але з такою позицією важко погодитись, оскільки, як слушно зазначає М.Є. Шумило, подібні заходи, на відміну від слідчих дій, не можуть мати гостро встановленого порядку проведення, бо їх цільове призначення інше – швидко реагувати на факти злочинів, запобігати їм, своєчасно виявляти й фіксувати сліди злочинців [7, с. 461].

У зв'язку із важливістю проблеми, що розглядається, для забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи, дії якої контролюються, вважаємо за необхідне проаналізувати законодавство інших держав у частині, що стосується забезпечення законності проведення всіх форм контролю за вчиненням злочину та відмежування їх від провокації правоохоронних органів.

Так, наприклад, у США провокація злочину поліцією регулюється переважно судовим прецедентом, зокрема умови, за яких дії поліції розцінюються як провокація, не раз висвітлювалися Верховним Судом США в його рішеннях. Суд визначив дві необхідні умови, за наявності яких дії держави можна розцінити як провокацію: 1) спонукання з боку держави до вчинення правопорушення; 2) відсутність схильності особи до його вчинення. Верховний Суд США у своєму рішенні *Sorrells v United States* визначив провокацію як ситуацію, у якій поліція спонукає невинну особу до вчинення кримінального правопорушення. Суд визначив наявність або відсутність схильності особи основним елементом [8]. При розгляді «схильності» особи виникає питання щодо того, що саме потрібно розуміти під такою схильністю. Суд зазначив, що, по-перше, це бажання особи, під яким розуміється такий стан свідомості, за якого вона бажає вчинити злочин за першої ж можливості, а по-друге, це наявність як бажання, так і реальної можливості вчинення правопорушення [9, с. 5].

У Великій Британії правові позиції щодо провокації злочину наведено в рішенні Палати Лордів (*R. v. Loosely*) від 25.10.2001 р. Так, у ньому зазначається низка факторів, які повинні враховуватися при вирішенні питання про продовження провадження щодо обвинуваченого. Ними є такі: добросовісність поліції, наявність обґрунтованих підстав у правоохоронних органів підозрювати особу, підслідність учиненого злочину тій території, де велося слідство, необхідність застосування відповідних технічних засобів у зв'язку із секретністю й складністю розслідування, уразливість обвинуваченого та правова природа правопорушення. Також у зазначеному рішенні вказується, що важливого значення набуває природа і ступінь участі поліції в учиненні правопорушення. «Чим сильніший вплив на особу з боку поліції та чим переконливішою вона є, тим скоріше суд повинен дійти висновку про те, що поліція перейшла межу...» [10]. Палата Лордів прямо посилається на 78 розділ Акту про поліцію й докази із кримінальних справ 1984 р., яким регулюється право суду виключити докази, якими обґрунтовується обвинувачення у зв'язку із незаконністю умов їх отримання. Отже, можна зробити висновок про те, що у Великій Британії провокація злочину є однією з умов визнання доказів недопустимими.

У кримінальному процесуальному законодавстві країн пострадянського простору положення, які забороняють провокацію злочину, або ж узагалі не містяться, або закріплені в законах, які встановлюють порядок здійснення оперативно-розшукової діяльності. Така ситуація, вочевидь, зумовлена особливостями правової природи негласних заходів, зокрема форм контролю за вчиненням злочину. Так, у ст. 6 Закону Республіки Білорусі «Про оперативно-розшукову діяльність» від 09.07.1999 р. прямо передбачено, що «органам та посадовим особам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, забороняється підбурювати, схилити, спонукати громадян до вчинення протиправних дій (провокація); штучно створювати обстановку (ситуацію), а також здійснювати на особу, щодо якої проводиться оперативно-розшуковий захід, вплив, що виключає можливість вільного вибору цією особою характеру своїх дій, у тому числі реалізації права на добровільну відмову від вчинення злочину» [11]. У ст. 15 Закону Казахстану «Про оперативно-розшукову діяльність» також установлено заборону схилити і провокувати громадян до вчинення правопорушень. Закон Киргизії «Про оперативно-розшукову діяльність» обумовлює недопустимість схилання та провокування громадян до вчинення правопорушення, використання насилля, погроз, шантажу й інших неправомірних дій, які обмежують права громадян, фальсифікації оперативно-розшукових матеріалів, а також використання завідомо недостовірних або хибних відомостей [12, с. 277].

Кримінальне процесуальне законодавство Грузії, Молдови, Російської Федерації не містить прямої заборони провокації злочину працівниками правоохоронних органів, законодавець цих країн тільки зазначив законну мету здійснення оперативно-розшукових заходів, які є формами контролю за вчиненням злочину.

Варто зазначити, що пряме закріплення норми, яка стосується заборони провокації, у ч. 3 ст. 271 КПК України є позитивним кроком на шляху реформування національного кримінального процесуального законодавства, оскільки є гарантією забезпечення прав людини відповідно до європейських стандартів. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) не раз звертав увагу на випадки провокації до вчинення злочину з боку правоохоронних органів і вказував, що це є прямим порушенням права особи на справедливий судовий розгляд і призводить до недопустимості використання інформації, здобутої внаслідок такої провокації. Тлумачення провокації наведено в § 55 рішення ЄСПЛ у справі «Раманаускас проти Литви» від 05.02.2008 р., відповідно до якого провокації з боку правоохоронних органів «мають місце тоді, коли відповідні працівники правоохоронних органів або особи, які діють за їхніми вказівками, не обмежуються пасивним розслідуванням, а з метою встановлення злочину, тобто отримання доказів і порушення кримінальної справи, впливають на суб'єкта, схилиючи його до вчинення злочину, який в іншому випадку не був би вчинений». Для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів ЄСПЛ виробив певні критерії, а саме: а) змістовий критерій; б) процесуальний критерій. При цьому під змістовим критерієм розуміється наявність/відсутність суттєвих змістових ознак, притаман-

них провокації правоохоронних органів, а під процесуальним – наявність у суду можливості перевірити відомості про ймовірну провокацію під час судового засідання із дотриманням принципів змагальності й рівності сторін.

Розкриваючи змістовий критерій, Суд відзначає, що, по-перше, держава повинна мати у своєму розпорядженні конкретні та об'єктивні свідчення, що підтверджують учинення обвинуваченим конкретних кроків на вчинення діяння, за яке він надалі переслідується. При цьому, відповідно до вимог ЄСПЛ, будь-яка інформація, що стосується наявного наміру вчинити злочин або вчинюваного злочину, має бути такою, що може бути перевіреною, і державне обвинувачення повинно мати змогу продемонструвати на будь-якій стадії, що в його розпорядженні наявні достатні підстави для проведення оперативного заходу. По-друге, будь-яка інформація, отримана внаслідок негласної діяльності, має відповідати вимозі щодо того, що слідство має проводитись загалом у пасивній манері.

Стосовно процесуального критерію Суд визначив, що навіть зізнання у злочині, учиненому внаслідок провокації, не може нівелювати ні факт провокації, ні її наслідки та не звільняє суд від обов'язку перевірити відомості про провокацію.

У рішенні по справі «Веселов и другие против Российской Федерации» від 02.10.2012 р. ЄСПЛ зазначив: «Суд приймає використання агентів під прикриттям як законну техніку розслідування для боротьби із серйозними злочинами, що вимагає, щоб були застосовані адекватні заходи захисту від зловживань, оскільки суспільні інтереси не можуть виправдати використання доказів, отриманих у результаті провокації міліції. Конвенція не виключає можливості спиратися на такі джерела, як анонімні інформатори на стадії попереднього розслідування, а також там, де природа правопорушення може гарантувати їхню надійність. Однак подальше використання таких джерел судом першої інстанції – інше питання, і воно є прийнятним тільки у випадку забезпечення достатніх гарантій проти зловживань, зокрема чіткої й передбачуваної процедури дозволу, здійснення нагляду. У справах, коли головний доказ є результатом негласної операції, влада повинна продемонструвати, що в них були обґрунтовані причини для організації негласної операції, і повинні володіти конкретними та об'єктивними доказами, які підтверджують те, що були застосовані первинні кроки для вчинення діяння, що є правопорушенням, за яке особа надалі переслідується, при цьому будь-яка інформація, на яку спираються правоохоронні органи, повинна бути перевірена».

Отже, у кожному випадку необхідно встановити, чи знаходиться злочинне діяння в процесі вчинення на той момент, коли агент почав співпрацювати із міліцією. Будь-яка негласна інформація, відповідно до позиції ЄСПЛ, повинна відповідати вимозі, згідно з якою слідство має проводитись загалом у пасивній манері. «Це виключає, зокрема, будь-які дії, які можуть тлумачитись як здійснення тиску на особу з метою вчинення нею правопорушення, наприклад, вияв ініціативи в контактах із особою, повторні пропозиції, незважаючи на її первинну відмову, наполегливі нагадування, тощо».

У рішенні по справі «Ваньян против Российской Федерации» від 15.12.2005 р. ЄСПЛ також звертає увагу на питання, що розглядається, і вказує: «Якщо злочин було ймовірно спровоковано діями таємних агентів і нічого не передбачає, що воно було б учинено без будь-якого втручання, то ці дії вже не є діяльністю таємного агента та являють собою підбурювання до вчинення злочину. Таке втручання й використання його результатів у кримінальному процесі можуть призвести до того, що буде непоправно підірваний принцип справедливої судового розгляду».

Отже, аналіз позицій ЄСПЛ дає змогу дійти висновку про те, що провокація чи підбурювання до вчинення злочину є безсумнівною підставою для визнання фактичних даних, здобутих у результаті таких дій, недопустимими до використання в кримінальному провадженні як доказів.

В узагальненні Верховного Суду України «Про практику розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів» від 01.01.2008 р. підкреслено обов'язковість застосування судової практики ЄСПЛ при проведенні досудового слідства, відповідно до якої провокація злочину є недопустимою, а від-

так судам при розгляді таких справ необхідно перевіряти, чи не було з боку працівників міліції та їхніх довірених осіб підбурювання та організації придбання і збуту наркотичного засобу.

Перш ніж розпочати аналіз практики судів України з указанного питання, спробуємо узагальнити вищенаведені правові позиції і сформулювати критерії відмежування провокації вчинення злочину від негласної діяльності уповноважених органів з його контролю.

До положень, що дозволяють кваліфікувати дії працівників правоохоронних органів як провокацію вчинення злочину, вважаємо за доцільне зарахувати такі: 1) мету, що полягає в заохоченні особи до вчинення злочину; 2) активну форму поведінки уповноваженої особи, що полягає у здійсненні впливу на особу, спонуканні до вчинення злочину; 3) відсутність схильності й бажання особи до вчинення злочину за наявності реальної можливості його вчинити; 4) наявність достатніх даних про те, що за відсутності ініціативної діяльності працівника правоохоронного органу або іншої особи, залученої до участі в такій дії, злочин не було б учинено.

Варто зазначити, що аналіз судової практики України свідчить про те, що національні суди у своїх рішеннях ураховують практику ЄСПЛ, прямо посилаючись на його правові позиції, зокрема з питань провокації до вчинення злочину. Так, наприклад, Апеляційний суд Вінницької області в своїй ухвалі від 11.08.2014 р. по справі № 136/564/14-к провадження № 11-кп/605/2014 відмовив у задоволенні апеляційної скарги прокурора на виправдувальний вирок суду першої інстанції, зокрема, у зв'язку із визнанням доказів сторони обвинувачення недопустимими на підставі здійснення провокації правоохоронними органами протягом їх отримання. Суд у мотивувальній частині своєї ухвали послався на вищезазначені рішення ЄСПЛ і зауважив, що ЄСПЛ чітко розмежував межі дозволеного під час проведення правоохоронними органами негласних слідчих дій. Тобто, якщо вказані працівники, з метою штучного збільшення показників боротьби зі злочинністю, спеціально залучають для цього підготовлену особу, яка надалі під їхнім контролем активними діями провокує «злочинця» до вчинення кримінального правопорушення, то докази на підтвердження винуватості, здобуті в ході такої провокації, суд зобов'язаний визнати як недопустимі, а особу обвинуваченого – виправдати. Разом із тим, коли представники правоохоронних органів обмежились пасивним спостереженням за злочинною поведінкою особи, і в ході проведення негласних слідчих дій мав місце судовий контроль за дотриманням прав і свобод особи, зібрані докази будуть відповідати всім критеріям належності, допустимості й достовірності. Варто розуміти, що кримінальне правопорушення, учинене внаслідок його провокації з боку правоохоронців, не несе суспільної небезпеки [13].

Уважаємо наведене мотивування таким, що повністю відповідає європейським стандартам захисту прав людини та фундаментальному праву кожного на справедливий суд, закріпленому ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Карлівський районний суд Полтавської області своїм вирокком від 11.07.2013 р. по справі № 531/1011/13-к провадження № 1-кп/531/1011/13 виправдав особу по окремих епізодах обвинувачення в учиненні злочину, передбаченому ч. 2 ст. 307 Кримінального кодексу України, за відсутністю в її діянні складу злочину. У мотивувальній частині свого рішення суд прямо послався на правові позиції ЄСПЛ, зокрема на ті, що містяться в рішенні від 09.06.1998 р. у справі «Тейксейра де Кастро проти Португалії»: використання негласних агентів має бути обмеженим і забезпеченим гарантіями навіть у справах, пов'язаних із боротьбою з торгівлею наркотиками. Хоча зростання організованої злочинності, безсумнівно, зумовлює застосування відповідних заходів, право на справедливий розгляд залишається на першому місці ... і не може бути принесене в жертву доцільності. Загальні вимоги справедливості, що містяться у ст. 6 Конвенції, застосовуються у провадженнях щодо всіх кримінальних справ, від найпростіших до найбільш заплутаних. Суспільним інтересом не можна виправдати використання доказів, здобутих шляхом підбурювання з боку поліції (п. 36). Постановляючи зазначене рішення, суд дійшов висновку, що працівники поліції не обмежились «пасивним розслідуванням протиправної діяльності п. Тейксейра де Кастро, а вплинули на нього, підбуривши до вчинення злочину. Він установив, що їхні дії вийшли за межі функцій негласних агентів, оскільки вони спровокували злочин і не було підстав уважати, що його було б учинено без їхнього втручання (п. п. 39, 56).

У рішенні від 05.02.2008 р. у справі «Раманаускас проти Литви» Суд дійшов таких висновків: якщо діяльність негласних агентів усе ж можлива за наявності чітких обмежень і гарантій від зловживань, використання доказів, отриманих унаслідок підбурювання з боку поліції, не можна виправдати суспільним інтересом, оскільки в такому випадку обвинувачений із самого початку може бути позбавлений права на справедливий судовий розгляд справи (п. 54).

Крім того, суд зауважив, що в матеріалах справи відсутні будь-які дані про те, що обвинувачений збував наркотичні засоби, крім легендованої особи, ще й іншим особам, а тому за таких обставин справи не можна вважати доведеним, що від його дій настали суспільно-небезпечні наслідки. Будь-яких інших доказів вини підсудного в інкримінованому злочині досудовим слідством не надано, судом не здобуто. Усі інші докази, що на них посилається обвинувачення, теж не довели вчинення цього злочину. Відповідно до ст. 62 Конституції України, обвинувачення не може ґрунтуватись на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

Отже, із наведеного прикладу вбачається, що провокація злочину як підстава недопустимості отриманих фактичних даних перебуває у прямому зв'язку із засадою презумпції невинуватості, що ще раз підкреслює важливість відмежування її від законних способів збирання доказів.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що пряме закріплення в ч. 3 ст. 271 КПК України положення, яке стосується заборони провокації до вчинення злочину та визначення останньої як підстави для визнання отриманих фактичних даних недопустимими, потрібно розглядати як важливу складову національного правового механізму забезпечення права кожного на справедливий суд.

Список використаних джерел:

1. Білічак О.А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми / О.А. Білічак // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2014. – С. 129–135.
2. Динту В.А. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням злочину / В.А. Динту // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 4. – С. 181–184.
3. Куликов А.В. К вопросу осуществления оперативного эксперимента как оперативно-розыскного мероприятия по делам о взяточничестве / А.В. Куликов, Б.А. Таранин // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2007. – № 1. – С. 97–103.
4. Радочинский С.Н. Уголовная ответственность за провокацию взятки либо коммерческого подкупа / С.Н. Радочинский. – Ростов-на-Дону : ИКЦ «Март», 2003. – 144 с.
5. Комашко В.В. Спеціальний слідчий експеримент: особливості визначення правової природи та поняття / В.В. Комашко. // Економіка, фінанси, право. – 2014. – № 4. – С. 25–28.
6. Уваров В.Г. Проблеми реалізації принципу юридичної визначеності при застосуванні контролю за вчиненням злочину / В.Г. Уваров. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – С. 545–550.
7. Шумило М.Є. Оперативно-розшукові заходи у структурі досудового розслідування в проекті КПК України (проблеми унормування і правозастосування) / М.Є. Шумило // Право України. – 2012. – № 3. – С. 454.
8. United States v Russell, 411 US 423, 433 (1973) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/411/423/case.html>.
9. McAdams, R. Entrapment Doctrine in United States v. Hollingsworth / Richard H McAdams // Chicago Public Law & Legal Theory Working Paper. – 2007. – № 185. – С. 1–19.
10. House of Lords in R. v. Loosely; Attorney-General's Reference (n. 3 of 2000) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200102/ldjudgmt/jd0111025/loose-1.htm>.
11. Об оперативно-розыскной деятельности : Закон Республики Беларусь от 09.07.1999 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kgb.by/ru/zakon289-3/>.

12. Кириченко О.В. Оперативно-розшукова діяльність та додержання державної таємниці в країнах СНД : збірник законів про оперативно-розшукову діяльність та державну таємницю / О.В. Кириченко, І.М. Зубач, О.В. Новіков. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 464 с.

13. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.

СЕНЧЕНКО Н. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального
права та правосуддя
(Навчально-науковий інститут права
та соціальних технологій Чернігівського
національного технологічного університету)

УДК 343.132 61

ПІДСТАВИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

У статті досліджено принципові положення, що стосуються підстав для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру та запропоновано розширення їх переліку. Установлено дуалізм уживання термінів «достатні підстави» й «підстави» для зміни порядку досудового розслідування та подальшого продовження кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.

Ключові слова: осудність, неосудність, підстави, примусові заходи медичного характеру.

В статье исследованы принципиальные положения, которые касаются оснований для применения уголовного производства по принудительным мерам медицинского характера и предложено расширение их перечня. Установлен дуализм употребления терминов «достаточные основания» и «основания» для изменения порядка досудебного расследования и дальнейшего продолжения уголовного производства для применения принудительных мер медицинского характера.

Ключевые слова: вменяемость, невменяемость, основания, принудительные меры медицинского характера.

The article deals with the fundamental provisions regarding the grounds to start criminal proceedings on the application of the imposition of compulsory medical measures; this list was proposed to be extended. The dualism of using the terms “reasonable grounds” and “grounds” to change the order of the pre-trial investigation and the subsequent continuation of criminal proceedings on the application of the imposition of compulsory medical measures was established.

Key words: sanity, insanity, grounds, pre-trial investigation, compulsory medical measures.

